

CAPVT VI.

De auctoritate iuris Pontificii prudentium.

ATque hic quidem liber concludi iam poterat, nisi theologiæ iuris pontificii prudentia iungeretur, essetque proinde hoc etiam loco explicandum, quantum iuris huiusmodi prudentium auctoritas theologo ad argumentandum conferat. Sunt enim quidam usque adeo in ea facultate doctis infensi, ut illorum auctoritatem ab usu prorsus theologiæ remotam esse arbitrentur. Nos vero huiusmodi doctorum auctoritas quanti sit theologo facienda, paucis ostendemus, illo principio sumpto, theologis, qui pontificum canones ignorant, nimisque multa deesse ad usus theologiæ necessarios.

Principio enim si a theologis animarum cura non est aliena (1), sed potius animas regere eorum quasi peculiare munus est, proculdubio canonici iuris scientia est illis necessaria. Nam quemadmodum non est in abbatem eligendus, nisi qui ante fuerit in regula competenter instructus ut cap. *Officii, de election.* Innoc. tradit, ita ne cura quidem ecclesiam gubernandi est ei committenda, qui ecclesiasticas regulas nescit. Theologus igitur, qui vel episcopus vel parochus futurus est, nisi canones ante didicerit, quibus fideles debent in Christiana religione, & ecclesiæ ceremoniis institui, non habebit profecto ad rem hanc publicam gerendam theologiæ officinam satis instructam. Atque hinc illa sunt ex Cælestino, Leone, Augustino, septima synodo, concilio Carthaginens. concilio Toletan. 4. concilio Aurelianens. 4. Quæ partim a Gratiano (2), partim a Burchardo (3) referuntur. Quibus omnibus locis idem omnino præscribitur, hoc est, sacerdotes Canonum ecclesiasticorum oportere esse peritos. Episcopis item iuris canonici intelligentiam esse necessariam, facile ostenditur ex cap. *Acceden-*

(1) D. Anton. 3. part. Tit. 22. cap. 2. §. 6. (2) Gratian. 38. & 61. dist. (3) Burchard. lib. 2. cap. 159.

ribus, de excels. prelat. Vbi definit Pontifex, ad Episcopum pertinere de causis matrimonialibus cognoscere, publicas poenitentias vel iniungere, vel tollere, indulgentias concedere. At hæc omnia nisi sciat, quomodo & quatenus per ius liceant, nulla ratione rite agere potest. Qua de re quoniam late differunt Innocent. Hostiens. Anton. de Butri Cardin. Abbas, & cæteri iurisperiti in cap. *Cum in cunctis, de election.* & in cap. *Nisi cum pridem, de renun.* & in cap. 1. *De consanguin. & affinit.* Gratianus quoque 21. dist. Cosmus in pragmat. sanctione Gallicana, tit. de collation. §. *Taliter.* Ioannes de Anania in cap. *Quia nonnullis, de magistris.* August. de Ancon. in libr. de potestate eccles. quæst. 108. art. 3. Anton. 3. part. tit. 5. cap. 2. nos hic nihil superaddemus. Solum argumentabimur, canonici iuris cognitionem theologo esse pernecessariam. Cum enim theologi propria functio sit, exhortari fideles in doctrina sana, iidem quippe theologi, qui magistri animarum esse dicuntur; doctor vero ecclesiæ non divinas modo leges, verum etiam ecclesiasticas populum docere debeat, absurdum sane est, auferre a theologi munere canonum disciplinam. Nam licet in scriptura sacra præcepta vivendi maiori ex parte tradantur, sed, ut Cardin. Turrecrem. in præmio Decreti docet, doctrina morum in specie, secundum gradus singulos & ordines officiorum ecclesiæ sine iuris ecclesiastici cognitione non habetur. At sermones morales absoluti esse nequeunt, si generatim & non speciatim habeantur, ut Aristot. in ethicis suis monet. Ad disciplinæ igitur ecclesiasticæ cumulum theologus nimirum sacras ecclesiæ leges debet addiscere. Confirmat autem hoc vel maxime Concil. Lateranens. sub Innocent. 3. in cap. *Quia nonnullis, de Magistris.* Præcipit enim, quod theologus in Ecclesia Cathedrali ad docendum constitutus sacerdos doceat in sacra pagina, & in his præsertim informet, quæ ad animarum curam spectare noscuntur. Atqui in canonibus plurima sunt instituta, quæ ad animarum pertinent curam: canones igitur non habet theologus ignorare.

Præterea, omnis doctrina divinitus inspirata utilis est ad docendum, arguendum, & corripiendum, ut perfectus sit homo Dei ad omne opus bonum instructus 2. Timoth. 3. At

canones ecclesiastici instinctu Spiritus Sancti sunt editi, ut Damasus ait 25. quæst. 1. cap. *Violatores*.

Præterea theologi a summo pontifice & episcopis asciscuntur tanquam adiutores & comministri, non solum in prædicationis officio, verumetiam in audiendis confessionibus & pœnitentiis iniungendis, ac cæteris eiusmodi, quæ ad salutem animæ pertinent: ut tum ex cap. *Inter cætera, de offic. iudic. ordinat.* tum etiam rerum experimento docemur. Confessiones autem audire, ac pœnitentias iniungere, sine iuris peritia vix quisque potest. Nam, quod Caietanus dicit, (4) pœnitentes in excommunicationibus, suspensionibus, irregularitatibus, aliisque eiusmodi pœnis, ad iurisperitos remittendos esse, ne confessor ipse alterius facultatis onere prægravetur, id ignoro profus, quemadmodum sine magnis incommodis fieri queat.

Primum enim interdum in pœnas iuris incurrunt fœminæ, quas pro conscientie remedio iurisperitorum adire domos absurdum erit, ac certe parum muliebri verecundie consentaneum. Deinde etiam, cum iurisperiti & scientiam & verba locare soleant, ad confessionis sacramentum non nisi prius data pecunia erit accessus. Adde, quod homines vel sacerdoti verentur sua peccata detegere. Quod si ad iurisperitos etiam relegentur, sacramenti huius onus gravius efficietur, quam ut ferri ab imbecillis possit. Sed quid ego incommoda numerare pergo, in quæ confessores incidant necesse est, atque adeo pœnitentes, si confessores ipsi canonum sunt ignari? Cum manifestiora sint, quam ut indicare debeamus. Fatendum est igitur iuris peritiam theologis magno usui futuram. Nec adeo longe repetita argumenta conquirere opus est, cum passim ipsi videamus, quanta canonum multitudine theologorum sint referta volumina, illorum præsertim, qui indices quæstionum scripsere, quas *summas* nuncupare consuevimus. Vbi quantum ius canonicum theologis conferat, vel ipsi iudices esse possunt, qui, quantumvis eximia doctrina polleant, has & legunt, & amant epitomas. Sed & summa ipsa Caietani, si, quæ ex iure canonico multa continet, demas, magna ex parte imperfecta reperietur.

(4) *In summ. verb. confessori necessaria.*

Præterea cum ad theologum nullæ causæ frequentius referantur, quam matrimonii, si non respondeat, indoctus habebitur, sin citra iuris peritiam respondeat, ne dicam impudens, erit imprudens. Nam, ut Alexand. cap. primo *De con. & aff.* tradit, causæ matrimonii non sunt tractandæ per quoslibet, sed per viros discretos, & qui statuta canonum non ignorent. Ad hæc summorum pontificum decreta a iure divino, hoc est, a libris utriusque testamenti dimanasse creduntur, id quod habes de transl. epist. cap. 1. & de accusat. cap. *Qualiter & quando, secundo*. Cum ergo Theologia ex iisdem fontibus suos rivulos ducat, inepte nimirum theologus faciet, nisi opera summorum pontificum velit uti: qui cum multorum consiliis exquisitis, tum Spiritu Sancto suggerente ex divinis oraculis dogmata & leges, sive ad fidem, sive ad fidelium mores, & ecclesiasticos ritus, & cæremonias collegerunt. Item theologica facultas non est eiusmodi, ut tantummodo animo rem cernat, sed etiam aliquid molitur & facit. Est enim, ut scholæ verbis utar, partim speculativa, partim practica, quemadmodum Divus Thomas, prima parte, quæstione prima, articulo quarto demonstrat. At iuris canonici disciplina Theologia quædam practica est, ut Alvarus Pelagius docet libro de planctu eccles. secundo art. 20. tum quia eius facultatis finis est, dirigere animas per canonicas leges in salutem æternam: tum etiam, quia in solo volumine decretalium multi casus & articuli continentur utiles & necessarii, tam in consiliis animarum & pœnitentiæ foro, quam in regendis & disponendis ecclesiis & rebus ecclesiasticis. Agit enim liber ille (5) de baptismo, de sacra unctione, de celebratione missarum, de matrimonio, de ordinibus & cæteris sacramentis: de statu monachorum, de clericorum honestate, de voto, de iureiurando, atque aliis eiusmodi. De symonia, de periurio, de usuris, de furtis, & reliquis id genus criminibus, de irregularitate, suspensione, excommunicatione, interdicto, pœnisque similibus. Quæ omnia si theologus ignoret, non solum idiota erit, ut cap. *Ex multa, de voto*. Innocentius vocat, sed in multis, præsertim quæ ad

(5) *Vide Innoc. super præmio Decretalium.*

ad actionem pertinent, & ad mores christianos, hallucinabitur. Atque utinam theologi, qui iuris canonici sunt penitus ignari, vel a decernendis conscientiae casibus abstinere, ne imperiti risui haberentur, cum de his nonnunquam respondent ut magistri, quae nunquam ut discipuli didicerunt, vel certe ea essent modestia praediti, ut iurisperitos consulere, ne divinando de sensu proprio responderent. Quod si docere vellemus in quot errores theologi nonnulli ob iuris pontificii ignorationem incurrerint, facillimum quidem esset, nisi esset longum, & alio nostra oratio properaret. Sentiamus igitur, id quod positum est, iuris canonici doctrinam theologo esse valde necessariam, eo vel maxime, quod summi pontificis, & conciliorum auctoritas, quae huius doctrinae voluminibus continetur, theologis argumenta subministrat propria theologiae facultatis, ut abunde duobus ante libris demonstratum est.

Caput septimum.

SED enim hoc posito non adhuc apparet, cuinam usui iuris interpretes & professores theologiae differant esse possint: quae argumenta & qualia, eorum auctoritas theologice disputationibus administret. Id quoniam nemo, vel leviter attigit, dicam ego, ut potero, incondite fortasse, sed tamen ut res possit intelligi. Iuris pontificii volumina circa varia rerum genera versantur. Primum enim catholicam fidem & profitentur & explicant, ut in titul. de summ. Trinit. Deinde de moribus definiunt & religione Christiana, quantum aut ex evangelica lege aut naturae ratione definire licet: ut videre est in titul. de usura, de iureiurando, de divortiiis, de symonia. Praeterea differunt quoque de moribus ecclesiasticis, deque religionis caeremoniis, & officiis ministrorum ecclesiae, quatenus haec omnia disponuntur legibus positivis. Nam scholastico verbo libenter utimur, nec grammaticorum censuras pertimescimus. Alioqui, ut Aristoteles ait, res gravissimae interdum nitore verborum atque ornamentis immodicae diligentiae deformantur. Atque haec mihi causa est, cur sermone eo quandoque utor, qui scholae notus est, ne, ut quidam latinifime

fime loquentes, ab scholae theologiae iure optimo irridear. Quoniam vero scio, graves sententias inconditis verbis elatas, delicatiorum praesertim aures offendere, adhibere soleo sermonis munditiam, non odiosam nec exquisitam nimis, tantum quae fugiat agrestem quorundam negligentiam. Sed ad rem. Humanas ego leges de ritibus & moribus ecclesiasticis, quoniam sic vocant, positivas appellavi. Quales sunt multae in titul. de celebrat. Missae, de cleric. peregrin. coniugatis, &c. de aetate & qualitate ordin. de observ. ieiun. & breviter in lib. 1. decret. de officiis iudicum, & in 2. de ordine iudicario. Postremo autem huiusmodi pontificia iura praescribunt poenas his qui leges, vel evangelicas, vel naturales, vel etiam ecclesiasticas peruperint, ut in titul. de excom. de rapto, de apostat. de haeret. licet cernere.

Hoc igitur fundamento posito, sit prima conclusio. *In his, qua ad fidem pertinent, iurisconsultorum auctoritate theologus non eget. Quin potius eorum titulorum expositionem, qui de fide decernunt, legisperitus a theologo mutuari debet.* Ratio vero in promptu est. Sive enim pontifices, seu concilia, quae in volumina iuris coguntur, quicquam definiant, quod ad fidem spectare videatur, id certe, ut alio iam loco explicuimus, non ex sensu suo, sed ex sacris literis atque Christi & apostolorum traditionibus colligant necesse est. Cum ergo principia, unde pontifices & concilia ad quaestionem fidei decernendam proficiscuntur, propria sint theologiae facultatis, cuius est cognoscere, quae a Deo sunt revelata, quaeque his sunt, vel consequentia, vel repugnantia: plane conficitur, in eiusmodi rebus canonum factorum intelligentiam non a iurisperitis, sed a theologis esse petendam. Id quod patres, quibus est fidei cognitio mandata, libenter agnoscunt. Non enim prius quenquam haereseos crimine damnant, quam theologi definerint, quod in iudicium venit, id haeresim esse.

Quae cum ita sint, non video equidem quonam consilio nunc apud nostros in negotio cognitionis fidei partes postremae, ne dicam nullae, theologis permittantur, iureconsultis vero vel primae vel etiam omnes. Cumque praecipuus sit in hoc negotio labor decernere, quid haeresis sit, quid haereticum faciat, quid fides teneat, quid contra cum fide pugnet, quantum & quatenus

nus doctrinæ sanæ ac catholicæ adversetur, id quod reus asseruerit: ad reorum quidem pœnas decernendas, quod posterius est, decreti sunt in republica iudices; ad illud autem, quod & gravius est, & in fidei negotio prius, nullos habet respublica theologos patres conscriptos, quorum de culpis iudicium, cum de pœnis iudicant, iurisperiti sequantur. Faxit Christus, cuius hæc causa est, ut principes Christiani, qui huic operi, quo fides & religio continetur, libentissime favere solent, rem quam semel cœperunt, absolvant, & gravissimo tribunali theologos probatissimos, probatissimos inquam, adiungant, ad huius divini negotii absolutissimam moderationem. Id enim si fuerit ecclesiæ præstitum, nihil erit, quod in sanctissimo & maxime necessario inquisitionis officio desideretur. Sed de prima conclusione satis. Iam pergamus ad reliquas.

2. Conc.

Secunda conclusio. *In his etiam, quæ ad mores pertinent, quatenus vel lex evangelica, vel ratio Philosophia de huiusmodi præscribit, iureconsultorum auctoritas parum aut certe nihil theologo conferre potest. Quin rectam & sanam earum rerum cognitionem iurisperiti a theologis mutuam accepturi sunt.* Nam quemadmodum Musicus ab Arithmetico conclusionum suarum rationem sumit, quod hæc conclusiones a principiis Arithmeticæ derivantur; ita & si quæ dogmata de moribus ius pontificum, vel ex evangelio, vel ex Philosophia colligit, ea sane tanquam a propriis principiis accepta theologus agnoscat, rectiusque & intelliget, & interpretabitur. Qua ex re facilis coniectura est, iurisperitos quosdam in summo errore, & magna veritatis ignorantie versari, cum asserunt in materia usurarum, simonia & aliis eiusmodi, in quibus de peccato mortali agitur, ad iurisperitos potius, quam ad theologos recurendum. Quo in errore fuerunt Ancharanus in disputatione, cuius initium est, *Antiquis & modernis temporibus*, & Ioannes de Anania in cap. *In civitate, de usuris*, & Alexander in consilio primo, & Alvarus Pelagius lib. 2. art. 20. & Hostiensis in cap. *Penult. de atat. & qualit. ordin.* Quos tamen non est difficile refellere. Nam cum theologo sacrarum literarum cognitio propria sit, quæcunque de moribus vel in sacris literis continentur, vel ex eisdem per certam connexionem conficiuntur, ubivis theologus invenerit, ea tanquam

quam sua vendicabit, iurisperitus autem ut aliena mutuabitur. Cumque rursus Philosophiæ principia a theologis etiam habeantur, ut qui de virtutibus & vitiis, de fine humanæ vitæ, deque actionibus, quibus ad hunc finem pervenitur, longe lateque differant, & super harum rerum iactis fundamentis morum fabricam extruant: certe quæ in iure de moribus ex principiis naturæ ratione constitutis præscribuntur, ea theologus quasi suo sibi iure assumet, iureconsultisque expofita & enucleata tradet.

Tertia conclusio. *In tertio illo genere rerum, ubi scilicet de moribus ecclesiæ & religionis institutis per leges tantum pontificias decernitur, in illo etiam postremo, ubi pœna iuris præscribuntur, iurisperorum omnium communis consensus concorsque sententia theologo magnam fidem facere debet, si quando incidat questio circa res huiusmodi.* Ut si exempli causa, veniat in dubium, an hic aut ille homo sit vel irregularis, vel excommunicatus, vel interdicto vel suspensioni obnoxius. Item, an delegatus possit subdelegare, an episcopus in his illisve possit dispensare (scholæ verbis liceat uti) an ecclesiæ pastor rite sit electus, num iudex ecclesiasticus causam in iudicio legitime definierit. In his, aliisque sexcentis huius generis theologus insolentissimus erit, si quod ignorat, iudicari: insolentior, si posteaquam iurisperitos consuluerit, omnium auctoritati refragabitur. Etenim, ut alias sæpe diximus, cuiusque rei peritia non aliis certius meliusque contingit, quam eiusdem rei peritis hominibus. Ita doctissimis quibusque in arte sua fidem habere opus est. Iuris ergo pontificii prudentibus in his quæ propria sunt illius facultatis non credere, erit profecto temerarium.

Deinde in eiusmodi canonum interpretatione ecclesiæ iudices, & administri concordem omnium iureconsultorum sententiam amplectuntur. Qui enim in actionibus vel iudiciis ecclesiasticis, suo sensu & non communi iurisperorum omnium duceretur, sine dubio suo illum iudicio ecclesiæ coerceret (5). Ita ecclesiæ usum iudicum approbando, eorum quoque videtur intelligentiam approbare, quos hi in ecclesiæ administratione

Tom. I.

Vv

tio-

(1) De const. cap. 1.

tione sequuntur. Nec alienum est a vera coniectura, Christum Dominum iuris huius peritis quodammodo etiam adesse in legum ecclesiasticarum vera interpretatione. Cum enim sacri canones instigante Spiritu Sancto ad ecclesiæ sint utilitatem editi, ut Damasus Papa definit, consentaneum est, ut ecclesia, cui canones illi sunt necessarii, quo in religione & moribus ecclesiasticis contineatur, interpretes a Deo sanos acceperit earum legum & institutorum, quibus est administranda. Parum enim profuisset leges mortuas in membranis scriptas habere, nisi haberet quoque resp. Christiana vivos interpretes, qui rectum earum legum sensum assequerentur. Deus itaque, quoniam non deficit in necessariis, non in theologos solum, sed in iuris pontificii peritos spiritum veritatis effudit. Quapropter ex concordi omnium sententia probabilissimum argumentum sumere theologus potest ad eas quæstiones decernendas, quæ circa illa duo rerum genera posteriore loco posita exorientur. Exorientur autem in utroque genere plurimæ, quarum definitionem theologis ignorare fas non est: his vel maxime, qui aut laicorum & clericorum confessiones audiunt, aut etiam theologiam in academiis profitentur. Hi enim, quoniam de multis, quæ ex iure pendent, magnum munus respondendi sustinent, si responsa atque decreta iurisperitorum negligant, periculose nunquam ac turpiter errabunt. Quæ autem cum viris in sua quibusque arte peritis consuluntur, ea aut minimo, aut nullo certe periculo respondentur. Ac de septimo quidem loco satis dixisse mihi videor.

Octavi Libri finis.

DE

ARGUMENTA RATIONIS NATURALIS 523

DE
OCTAVO LOCO,
QUI RATIONIS NATURALIS
ARGUMENTA CONTINET.
LIBER NONVS.
CAPUT PRIMVM.

Equitur ut doceam, quidnam argumentorum ratio naturalis theologo suppeditet, quod in octavo loco me acturum pollicebam. Agam autem, quantum res ipsa patietur, brevissime. Est enim hic locus late patens, & quantum non est theologiæ proprius, sed alienus, magnus tamen est, & cum ab scholasticis reliquis, tum a Divi Thomæ familia excultus uberrime; non quod de loci huius aut vi, aut usu quisquam adhuc scholæ theologus disputaverit, sed quod universi philosophiam, cæterasque naturali ratione partas disciplinas, vel in scholam Christianam invexerint, vel certe ab aliis invectas excoluerint, pro sua quidem facultate quisque, sed in theologorum, ut ita dicam, grege sine controversia D. Thomas excelluit. Principio autem in huius loci tractatione duos errores contrarios fugere debemus. Vnum eorum qui usque adeo argumentis a ratione ductis addixerunt se, ut sive disputent, seu scribant scripturam sacram sanctorumque patrum libros ne legisse quidem videantur. Qui parum illis dissimiles sunt, quos Euseb. lib. 5. histor. ecclesiast. postremo capite commemorat, in tantum stultitiæ prolapsos, ut si quis sermonem de scripturis proposuif-

VVV 2

suif-